

Передплата

на «РУСЛАНА» вносять:

в Австрії:

на цілий рік . . . 20 кор.
на пів року . . . 10 кор.
на чверть року . . . 5 кор.
на місяць . . . 1-70 кор.

За границею:

на цілий рік: зі щоденною
виставкою 7 доларів, або 12
рублів; з виставкою двічі
в тиждень 5½ долара, або 10
рублів; з виставкою що субот-
ти 4½ долара, або 9 рублів.
Поодинокі числа по 10 сот.

РУСЛАН

«Вирвеш ми очи і душу ми вирвеш: а не вовеми милости і віри не вовеми,
бо руске ми серце і віра руска.» — З Русланових псалмів М. Пашкевича

Виходить у Львові що дн
крім неділь руских свят
о 5½ год. по полудні.
Редакція, адміністрація і
експедиція «Руслана» при
ул. Осоловських ч. II. (партер)
(Фронт від ул. Утхой). Експе-
диційне місцева в Агенції
Соколовського в насажі Гаве-
мана.

Рукописи звертає ся лише
на попереднє застереженя.—
Рекламні неопечатані е
вільні від порта. — Оголь-
нення звичайні приймаю-
ся по ціні 20 с. від стріч-
ки, а в «Надіславім» 40 іч
від стрічки. Подяки і прив-
атні донесеня по 30 сот.
від стрічки.

Всеполюська загорілість причиною міжнародної боротьби в краю.

(X) В ч. 246. в новинках подали ми вістку про і навігураційний вечір «Основи», товариства руских слухачів львівської політехніки, який відбув ся в політехнічній авлі за дозволом і в приянні ректора Павлівського. Ректор в промові взивав до згоди між Поляками і Русинами, а на вступі промови виголошеної польською мовою висловив жаль, що не володів добре рускою мовою і тому промовляє лише по польски. Се дало повід до демонстрації всеполюської молодежи, про котру ми також згадали в наведеній новинці в ч. 246.

Однак всеполюська не вдоволила ся згаданою в новинці нашій демонстрацією проти ректора Павлівського, але всеполюське Слово розпочало проти него і проти Русинів завзяту боротьбу. Нема числа, в котрим би не виступило з напастями на ректора, а хоч ректор Павлівський в спростованню надісланім всеполюському дневникови зазначив рішучо, що «має досить енергії і сили, щоби удержати польський характер політехніки, бо за ним стоїть закон і збір професорів, чого не змінить товариства земність супроти другого народу, поселеного в тім краю», Слово польське виступило з дальшими проти него напастями, вказуючи на обовязуючі ректора наказу interesu narodowego. Великим промахом вважає Слово польське, що ректор Павлівський, „udzielając auli

na inaugurację towarzystwu ukraińskiemu, postawił on je na równi z „Tow. Wzajemnej pomocy“ i „Tow. Bratniej pomocy“ słuchaczów Politechniki, że na polskiej politechnice przuznał on równorzędne prawa z organizacjami polskiej młodzieży, stowarzyszeniu o wręcz, jawnie (?) narodowi naszemu wrogich dążeniach (?)“

Отже на погляд всеполюського Слова рускі слухачі політехніки, рускі товариства політехніків не можуть бути уважані рівноправними, а хіба якимись пахолками всеполюським, якимись покутними організаціями, для котрих на політехнічній місці нема і не може бути.

В своїй загорілости і засліпленню забуває Слово польське, що се не є польська Politechnika, а ц. к. політехніка, заложена і удержувана державними фондами (отже і податками Русинів) а лише викладна мова і урядова мова в ній польська. Коли отже Слово польське в своїй великодушності позваляє ректорови Павлівському oddawać przez grzeczność ukraińcom swe własne dobro — але застерігає ся, що — s zafować dobrem narodu nie ma nikt prawa, то нехай памятає, що ми ще в Австрії, що тут в Галичині не тільки нарід польський, що не тільки він платить податки і поносить різні тягарі, але що тут жие також руский нарід, платить податки і інші поносить тягарі і що львівська ц. к. політехніка не є якимсь виключним добром польського народу, але що зарівно і руский нарід може вважати єї своїм добром, бо і з єго кишені ідуть гроші на удержанє сеї школи.

Але до якого степеня засліпила всеполюськів пристрастна загорілість, свідчить найліпше се, як Slovo polskie напастує ректора Павлівського за те лише, що відступив авло на вечір «Основи» і що в промові своїй висловив жаль, що не вмів добре по руски і тому промовляє до молодежи лише по руски (на вечері товариства, а не ex cathedra). Slovo polskie сердить ся, що „dziwnie wygląda ta „grzeczność“ wobec ukraińców, posunięta aż do równouprawnienia(!) w auli politechniki języka ruskiego. z językiem polskim (оправданє ректора, що не вмів по польски—równouprawnienie!) оно бачить в тім, що він „przyznaje tak pochopnie ukraińcom ustępstwa z naszych praw narodowych (які?)! і тому застерігає ся: „nie możemy żadną miarą zgodzić się na tak osobiste przez rektora Politechniki stawianie kwestji pierwszorzędnej wagi narodowej. Sprawa praw języka polskiego na Politechnice nie może być zredukowana do kwestji osobistej energii prof. Pawlewskiego i jego pojęć grzeczności towarzyskiej“.

Доливши стільки сливи до огню розложеного в суботу всеполюською молодежю, Слово польське звіщає, що відбуде ся всеакадемічне віче польської молодежи, що ректор moralnie rektorem być przestał i t. d. Але ми закінчимо свої замітки словами Слова польського «Czy z tego posiewu zdrowy plon wyrośnie — pozwalamy sobie wątpić». Як оно засіяло, таке буде жниво!

Як я учив ся в початковій школі?

(До історії народної школи на Україні).

Село Городище за 15—20 років до наших часів було мабуть найзатишнішим куточком в цілій Харківщині. Ні залізниця, ні битого шляху, ні великого міста поблизу, — сам ліс, та луки, та тихесенька річка Терн, та ще ласкаве блакитне небо над усім. На ціле село було не більше як п'ять чоловіка письменних, а книжок майже зовсім не було, крім скількох там сонників та казок. За тежякі оповідання вислухали ми з усїх дідусів та бабусь! Яких пісень співали парубки та дівчата на вулицях! Які вигадки ходили по селу і приймали ся і відьом і відьмаків, і русалок і вовколяків, а де хто навіть бачив усї стїсї страховища власними очима, коли вірять оповіданням; в русалчин великдень тільки дорослі насмілювали ся ходити житами, та й то з гілечкою полину в руці. Були на селі й такі, що бачили сьвіта, служили в москалях, або ходили на прощу в Київ, отже мабуть і в тому сьвіті они крім забобонів нічого не знаходили, бо з москалів, та від сьвятих печер кївських приносили ще більше брехевок.

Але згодом і в сьому затишному куточку почала зростати потреба освіти. Кругом села стояли панські економії, де щоденно видавали наймтам „квіткі“, під самісіньким селом виросла посесія, де селяни наймали землю на роздїб, усе не потрібувало записування, уміяв прочитати, перевірити, вирахувати. Городяньська громада порішила завести на селі школу: склали приговор, побілили старий громадський шинок,

що років п'ять стояв обдертий, обколупаний, в побитими шибками; мій батько дав 25 карбованців на стільці; — і школа була готова. Правда, нічого було у тій школі розмірять повітря на учнів, — така була она малесенька, — нічого було й шукати потрібного для 30 чоловік сьвітла, — такі дрібні були ті чотири вікна, що виглядали на вулицю, мов сліп'ячий бабуся; та й стільці були не якоїсь там системи Ерісманз, а простісінькі довгі лави. Немудра була наша школа, але земство такуж і вчительку прислало. В Лебедині була тоді дівоча прогімназія на 4 класи. Шкільна рада обрала сімнайцятилітню дівча з вихованок тої прогімназії і доручила єму народню освіту в Городищі.

Коли до нас дійшла чутка, що незабаром має приїхати учителька, нам, дїтворі і сьвіт зробив ся немилый. Нема чого й казати, що усї старші лякали нас, буцім то в школі люто катують учнів, становлять колїнами на дрібки соли, бють різками, не дають їсти, — і кінець кінцем учительку ми прилучили до табору ворожих сил, на які богата сїльська фантазія: відьом, русалок, водянників, лісовиків, домових, та інших страховин, котрих малеча так широко бояла ся.

Але й без того ми мали причину становитись ворожо до школи. Житє наше було привільним, надзвичайно повним, як для дїтвори, і надзвичайно цікавим. Невеличка долиня, де стояло село, чарувала кожного: земля пухка, трава вище пояса, річка тихенька, як ставок, ще й очерет високою стїною став понад берегом. Вийдеш за село і зразуж перед очима поволі розгортаєть ся чудовий барвистий килим: сьвітють дзвіночки, червонїють дикі зірочки, аж

очи збирає білосніжний ромен. Вузесенькі стежечки вють ся поміж зеленими стїнами запашної трави до гайків, де плодило ся безліч усякого птаства. Річка з окремими неглибокими ковбаними кипіла рибою. Зимом усе те залягало ся сніговою габою, але високі шпилі, де зранку до вечера дїтворя гуляла на спускалках, велике озеро з скозалкою і крутїлкою, і гайок, де так багато ловило ся синиць та щигликів, вабили нас більше ніж темна, тісна школа. До того ще наука починала ся осїнню, коли нас займала не аби яка справа: пробігаючи городами понад річку, ми побачили, що довгі, численні рядки стиглої головної капусти дуже нагадують хоробре військо ворогів, котрі наступають на село з усїх боків, загрожуючи небезпекою.

Озброївшись величезними ножами — колодїями, ми завзято боронили свою вітчизну, розрубуючи капустяні голови чужоземного війська, невдячні жінки ганяли ся за нами з ломачками: „от се шибеники, немає на вас пропасти! Хоч би вже та учителька мерщій приїхала, та уші вам пообривала!“

Нарешті таки прибула й учителька. Того дня ми ходили такі, наче рідну неню втратили, і все допитували ся: „Ну що, як там она?“ Учили небагато: „Молода учителька осїлась в розправі, доки школа просохне, має годинника, котрий сам будить її уранці, має дві корзинки усякого добра і цілий десяток гарних, блискучих ложечок, з котрих парубки наші зразуж одну вкрали. Звали вчительку Марія Миколаївна, і се нас дуже лякало, бо звичайно на селі ніхто не називав жінок по батькові. В найближшій неділю повели нас батьки на молебень. В школі побачили ми невеличку, але огрядну, червонопику,

Положенє Русинів в Босні.

(Дальше).

І жаль робить ся того безпомічного, опущеного всім народом, який від десяти літ пише листи за листами до Львова, до нашого митрополита, то до Крижовача, до крижовацкогo епископа, та у всіх тих листах просить „на милий Біг“ о сьвященника, якого одначе єму по нинішній день ще не дали, і нема надії, аби скоро дали.

Ба — але той нарід не лише що пише листи, але і складає на дорогу до Крижовача, кільком людям останній сотик, щоби ті представили перед епископом свій розпачливий стан і просили о сьвященника.

Та і не зраховати, кілько то було таких депутатів до Крижовача, і кілько листів писано в тій справі і до Крижовача і до Львова... Та усе на дармо, усе було голосом воіючого в пустині.

Коли усе те розважимо, то справді не хоче ся вірвати, щоби в чотирох епархіях, то з трох галицьких і одній крижовацкій, не звайшов ся ані один сьвященник апостол, який рішив би ся поїхати до Босні працювати серед рідних братів... Се прямо сором перед латинськими сьвященниками, — котрі є майже на кожній оселі.

І деж тут шукати причини браку апостолів? Чи ж не в сребролюбю? Та вжеж не де инде...

— Бо чи ж не є се той самий нарід, що і в Зєдинених Державах в Америці? А кількож то туди їде наших сьвященників неustraшимо через широкий і глубокий океан? Та до Босни ні один не рушить ся...

Бо у нас, здає ся, лише тоді оказує ся велика любов до народу, боли сей нарід богатший. Менша вже наша любов, коли нарід біднійший, а коли він не має нічого більше, як лише душу і грішне тіло, тоді і любови нашої нема...

І вийшло у нас таке, що бідний і нещасливий наш нарід в Босні треба лишати на погаличчю чи там на жир иншим народам...

І нема нікого, хто подав би руку нещасним переселенцям...

До Америки тєснуть ся наші сьвященники радо, а до Босни охотників нема..., бо забувають у нас, що „не требують здраві врача, а болячі“.

Люди бажать прочитати яку книжку або часопись, з якої моглиб чогось доброго навчити ся, чи там довідати ся, розірвати бодай на хвилину свої сумні гадки, та не знають бідаки, яку книжку або часопись, та де її замовити. Навіть молитвословців до щоденної молитви у них нема...

веселу панночку, котра метушила ся, рівнаючи дїтвору до пари. Сьвященник з сусіднього села почав правити молебень, а ми чи хрестили ся, чи й ні, та все поглядали на свою учительку. Казати правду, ми ніяк не могли розв'язати питання: „Невже она бити ме?... Навряд! Чи ж она подужає Боровика, аож Цорулика?..“ Очи перебігали на кремезну постать Боровика, 13-ти літнього хлопця, котрий бив нас усіх гуртом і нічого в сьвітї не бояв ся, навіть страшного діда Слюсаря, що стеріг Розправу (Правленіє) і все нахвалив ся посадити когось із нас в холодну. Де там тій учительці подужати єго.

Другого дня почала ся наука. Ми позносили Марії Миколаївні яєць, масла, паляниць, намазаних медом, та инших сїльских ласощів, „щоб не дуже біла“. А в тїм я не витримав і доки учителька садовила усіх поза стільці, встиг ущипнути Сидора Цоруликового, свого найбільшого ворога, а ну мовляв, чи примітить? — „Я тобі покажу, як щипатись!“ грамнула учителька, насуявивши брови: „Сїдай отут, розбишако, щоб все на очах був!“ Такі заходи незвичайно налякали мене і днів зо три сидів я в школі наче шпичку проковтнув. Чи не сьому випадковим маю подякувати, що й тепер так добре памятаю ті перші дні свого пробуваня в школі? Учителька наша дуже оригінально розуміла свої обовязки: розміщаючи нас за стільцями, она балакала зрозумілою нам рідною мовою, але скоро ми сіли, она почала навчати нас мовою великорускою, мо-

Так отже біда боснійська лежить ще в тїм, що і між сьвітськими нашими людьми нема в Босні і одного чоловіка з ширшими поглядами, котрий би потрафив зібрати нарід разом, та зорганізувати по усіх оселях житє, рух просьвітний та й економічний.

Приїде неділя, то наш чоловік не маючи що робити — нудить ся літною порою під буком або з нудьги їде на фабрика, щоби бодай там чогось довідати ся, а звичайно — при тїм не обійде ся і без втрати грошей. А так читав би книжку або часопись — та чогось і навчив би ся!

І я є певний, що колиб в Босні найшов ся який наш чоловік, сяк так спосібний учити дїти приватно (бо по оселях шкіл нема), то люди дуже радо послалиб своїх дїтей до школи... Одначе і тим до сего часу Босна тішити ся не може...

Ба, та тут готов хтось сказати: алеж бо про Босну ми дотепер нічого не чули, ні з часописей, ні з книжок.

Правда ваша.

Та на се я зараз і питаю: а чомуж то про Америку почувли ми так скоро? Чи не тому то, що в Америці зачули ми доларовий рай? Чи не ті то американські долари були там магнесом, що потягнули за собою цілу фалангу сьвященників, учителів, лікарів, дяків і богато промисловців — ратувати заморских Русинів?

Однак боснійські Русини такого магнесу не можуть ужити, тому то і ніхто не спїшить їх „ратувати“, ніхто про них у нас і не зачуває...

(Дальше буде).

Політичний огляд.

Австро-Угорщина

Парламентарне положенє не тільки не вяснило ся протягом триденної перерви, але до певної міри навіть заострило ся. В неділю відбуло ся в Празі засіданє ширшого виконного відділу молодоческого, на котрім ухвалено вельми різку резолюцію проти правительства за мнїму єго протиславянську політику. Відділ затвердив ухвалу ческих послів, щоби з теперішнім правительством зірвати всякі зносини.

Хоч наради сего відділу були довірочні, одначе дописувателеви N. fr. Presse повело ся видобути текст промови д-ра Крамаржа, котру оновіщує сей дневник. Др. Крамарж заявив, що ще в сїм тижні подасть ся цілий кабінет о відставку, а відтак буде покликаний урядничий кабінет з вельми обмеженою програмою. Сему кабінетови ухвалять Чехи бюджетову провізорию,

контингент горівчаний і деякі менші предлоги, а відтак обійме керму правительства коаліційний кабінет з характером переважно парламентарним.

Очевидно становище виконного відділу молодоческого і оповіщенє промови д-ра Крамаржа, котра заповідає неначе побїду у Слав. Єдноти над сторонництвима німецькими, не причинить ся до втихомирення партійних пристрастей, а навпаки розятрить на ново боротьбу, про те нема що тратити богато слів.

Угорське пересиленє також ще не покінченє. В понеділок були у монарха на послушаню міністри др. Векерле, гр. Андраші і Кошут, а відтак усі з міністром Зічїм відбули довгу нараду про політичне положенє. Крім того пересправляв ще секц. шеф министерства загр. справ гр. Естергаві з гр. Андрашім, а бар. Буриян з др. Векерле. Як заєвняють з Відня, поручив монарх теперішньому кабінетови дальше вести державні справи і старати ся о переведенє виборчої реформи ще в теперішнім соїмі. Однак рівночасно має все бути приготовленє до розв'язаня соїму, а на случай розв'язаня мало би бути утворенє нове министерство під кермою др. Векерлього. Деякі дневники, між иншими мадярофільське Slowo polskie рознесло вісти, начеб монарх приобіцяв теперішньому міністерству військові уступки національні, щоби улекшити побїду сторонництву дуалістичному в союзі з Кошутом і єго прихильниками над независимцями з табору Юста, одначе вість та зовсім неімовірна. Монарх настає на переведенє реформи виборчої, значить, на виконанє зобовязань, які на себе теперішнє правительство приняло в умові з Короною з цьвітня 1906 р.

В слїдуючїм тижні мають розпочати ся переговори з австрійським правительством в справі угорського пересиленя, а вчєра відбула ся в Пешті рада міністрів для вислуханя звіту з послуханя у монарха.

Ся вість вказує передовсім, що сподіваня д-ра Крамаржа висловлені в неділю в Празі поки що остануть *rum desiderium*, а так само не можна припускати, щоби Корона, котра опирала ся всяким уступкам в користь Мадярів тоді, коли независимці були одноцілим сторонництвом, нараз показала ся уступчивою тепер, коли они розбили ся на два табори і коли взагалі не представляють певної більшости, на яку можна би ся оперти.

Просимо вігхобити передплату.

Новинки

— Календар. В четвер: руско-кат.: Галактиона; римо-кат.: Оттона. — В пятницю: руско-кат.: Павля арх.; римо-кат.: Єлисавети.

— Доскульна рецензия. З нагоди концерту устроеного на дохід яворівської гімназії, видруковав п. Гнат Хоткевич в „Дїлі“ дійсно доскульну рецензию, в якій гїдав безпощадній критиці майже всіх, що взяли в нїм участь. Рецензия була крайно несправедлива для наших сьвітських співацких товариств і тому ми надїяли ся з якого небудь боку відповіди. Очевидно однак учасники концертного виступу вважали умїсним над подібною рецензєю перейти до дневного порядку. З огляду однак, що такі рецензії можуть підкопувати повагу наших львівських музичних товариств, ми звернули ся до одного з визначнійших членів „львівського Бояна“ з просьбою о опінію і дістали таку відповідь: „Львівський Боян“ не потребує бояти ся критики. Було би навіть пожаданям, щоби концертів львівських співацких товариств не збувано компліментами, лише піддавано їх річевій, спокійній оцінці. На жаль рецензия п. Хоткевича не визначує ся ані спокоєм, ані безсторонністю. З кожного майже уступу віє неприхильний настрій, викликаний часто личними мотивами. Звідси й пішли напасти п. Хоткевача на диригентів „Львівського Бояна“, на п. Т. Шухевича та инших учасників, навіть на п. Перфецкогo, що з причини тяжкої недуги матери і своєї участі в концерті взяти не міг. Сих личних мотивів, які руководили п. Хоткевичом, на разі підносити не думаємо, а вчинимо се хїба тоді, як п. Х. нас буде за язык тягнути. Мав „Львівський Боян“ рїжних диригентів, але говорить про них, що они вміють лише вимахувати пальчиками, се, вибачить п. Хоткевич за слово, крайна бесо-

(Дальше буде.)

